

अथ नवमोऽनुवाकः ।

(१) अष्टमेऽश्वचरितानामश्वरूपाणाञ्च होम उक्तः । नवमेऽश्वनामवाचनमभिधीयते । तथा च सूत्रकार आह । ‘विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्यश्वस्य दक्षिणे कर्णे यजमानमश्वनामानि वाचयित्वेति’ । तानि च नामानि सप्तमकाण्ड एवमास्नातानि । ‘विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्वोऽसि हयोस्यत्योसि नरोस्यर्वासि सप्तिरसि वाज्यसि वृषासि नृम्णा असि ययुर्नामास्यादित्यानां यत्नान् विहीति’ । तत्राद्यस्य नामद्वयस्य तात्पर्यं दर्शयति । “विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्याह । इयं वै माता । असौ पिता । आभ्यामेवैनं परिददाति” इति । तत्राद्यस्य नामत्रयस्य अयमश्वः स्वकीयमातृसामर्थ्येन ‘विभूः’ वैभवयुक्तः, स्वकीयपितृसामर्थ्येन ‘प्रभूः’ प्रभावयुक्तः, वैभवं विविधभक्षसम्पत्तिः । प्रभवं युद्धादौ योद्धृत्वं, इत्येव मन्त्रौ यत् ‘आह’, तेन सर्व्वजगन्मात्रे पृथिव्यै सर्व्वं जगत् पितृस्थानीयेषु लोकाय च ‘एनम्’ अश्वं, समर्पितवान् भवति ॥

(२) तृतीयचतुर्थयोर्नाम्नोस्तात्पर्य्यं दर्शयति । “अश्वोऽसि हयोऽसीत्याह । शास्त्र्येवैनमेतत् । तस्माच्छिष्टाः प्रजा जायन्ते” इति । ‘अश्वोऽसि’ व्याप्तिशीलोऽसि, ‘हयोऽसि’ शीघ्रगतिमानसि, ‘एतत्’ एतेन मन्त्रेण, ‘एनम्’ अश्वं, ‘शास्त्र्येव’ व्याप्तिशीलः शीघ्रगतिशीलो भवेत्युपदिशत्येव । यस्मादत्र शासनं कृतं ‘तस्मात्’, लोकेऽपि ‘प्रजाः’ पुत्रादयः, ‘शिष्टा जायन्ते’ । एवमेव वर्तध्वमिति मातापितृभ्यामनुशिष्टा भवन्ति ॥